

שם העבודה : מגדר האח הבריא, סגנון התמודדות שיתופית של ההורים, הערכה עצמית וקבלה של

אחאים בריאים את אחיהם בעלי פיגור שכלי.

שנה : 2004

מס' קטלוגי : 526

שם המגיש : קניג-גורפינקל אורה

עבודת גמר לתואר מוסמך, המחלקה לפסיכולוגיה, אוניברסיטת בר אילן

המלצות למחקרי המשך

סיכום והצעות למחקרים עתידיים :

בבואנו לנתח בצורה כוללת את ממצאי המחקר ואת הפירושים שהענקנו להם במסגרת הדיון, נוכל

לסכם אותם בצורה תמציתית כדלהלן :

ראשית, ההשערות לא אוששו ולא התגלה יתרון לדפוס התמודדות שיתופית חיובית. כיוון שיש ספרות

ענפה שמראה כי יש יתרון בהסתגלות למצבי דחק כאשר בני זוג מתמודדים בצורה תואמת, יש לבדוק את

הסוגיה בשנית אך תוך התמקדות קונקרטיים במצב הדחק ולא בבדיקה מופשטת לגבי התנהגות במצבי דחק

(כמו שנעשה במחקר הנוכחי ע"י שאלון התמודדות שיתופית).

שנית, יש לבדוק את התאמתו ורגישותו של השאלון הבודק התמודדות שיתופית. השאלון חדש ותורגם

לראשונה לעברית בשביל מחקר זה. כיוון שבממצאי המחקר נמצא מתאם גבוה בין סגנון ההתמודדות

השיתופית של האם והאב, נמצאו מעט מקרים של קונפליקט זוגי במתאם. יתכן וזה עקב המדגם היחסית

קטן, אך יתכן גם, שהשאלון אינו מספיק רגיש על מנת לאתר מצבי קונפליקט. כיוון שהתשובה לכך אינה

ברורה, נראה כי חיוני לבדוק את השאלון לפני שימוש נוסף בו.

שלישית, על אף שהמחקר לא שיער כך הממצאים מאשרים מחדש את נכונותה של ההנחה הכללית

שקיבלה אישור ממקורות רבים, שהשפעתה האינדבדואלית של האם היא המשתנה המשמעותי ביותר והיא

זו שמשפיעה על רמת הקבלה ועל הערך העצמי של אחאים לילד עם פיגור שכלי. השפעתה של האם חזקה

יותר מהשפעתו של האב אך גם מההשפעה של הדיאדה הזוגית- הורית. ניכר כי השימוש בטכניקה של

התמודדות שיתופית היא משמעותית עבור האחאים הבריאים, אבל בניגוד למצופה הטכניקה מספקת

השפעה חיובית על אחאים כל עוד היא מופיעה אצל האם. מהממצאים עלה שהאם היא החוליה המרכזית

במשפחה כיוון שסגנון ההתמודדות שלה כנראה משפיע גם על סגנון התמודדות האב. במחקרים נוספים

כדאי להמשיך את הכיוון שעלה במחקר הנוכחי ולבדוק באופן ממוקד את ההשפעות של אב, ודיאדה

הורית על הסתגלותם של אחאים בריאים. ממחקר כזה ניתן יהיה להסיק מסקנות תאורטיות לגבי חלוקת

התפקידים המגדרית בין אבות ואמהות ויהיה אפשר לתת המלצות קונקרטיים באשר לאיך הכי נכון ודרך מי מההורים הכי כדאי להשפיע על המצב המשפחתי כולו ועל הסתגלות האחאים בפרט.

רביעית, נראה כי ההבדל בין ההתמודדות של אחים ואחיות לילד עם פיגור שכלי קשורה גם לדרגת הפיגור של הילד המוגבל. כיוון שדרגת הפיגור מוכרת בספרות כמשתנה שיכול להעלות את רמת הדחק, ממצא זה לא מפתיע. נראה מהספרות שהקרבה והקשר בין אחיות לאחים עם פיגור שכלי מושפע מהקרבה ביניהם, קרבה שמתעצמת עקב המטלות המגדריות שמוטלות לרוב על אחיות בהשוואה לאחים. נראה שלדרגת הפיגור יש אפקט שלילי על הקשר שנוצר בין אחיות לאחים עם פיגור, כלומר בדרגת פיגור בינונית אחיות מראות קבלה גבוהה יותר, יש להניח בגלל התפקידי המגדר והיכולת שלהן כנשים להתמודד עם מצב לחץ מתמשך. עם זאת כאשר לאח יש פיגור קשה הקבלה של האחיות יורדת ונהיה אף נמוכה יותר משל אחים. ניתן להניח שיש גבול בין תפקידים טיפוליים שמוטלים על אחיות שמוסיפות לקשר עם האחים המוגבלים, אך ילדים עם פיגור קשה שנוזקים להרבה יותר תמיכה בייחוד פיזית הופכים את הקשר עמו למכביד ופחות מתגמל דבר שיכול וכנראה משפיע על רמת הקבלה של אחיות אותם. לעומתן האחים, שמוזכר בספרות שעושים שימוש יותר בניתוק ויציאה מהבית במצב בו יש ילד עם פיגור, פחות מעורבים ולכן עמידים יותר גם בפני מצב של אח עם פיגור קשה. כיוון שעולה בספרות בהרבה מחקרים שנטל האחריות הטיפולית נופלת בעיקר על אחיות גם כיום, בימי השוויון לכאורה, יתכן שיש מקום להמליץ למשפחות להיות ערניים לחלוקה של מטלות טיפוליות באופן שלא יכביד על אחיות עד רמה שזה פוגע בקשר שלהן עם אחיהם בעלי הפיגור. וכן לתת לאחים יותר תפקידים דבר שאולי יצור יותר אחריות מצדם. בכל מקרה נראה כי רצוי לבדוק במחקר מעמיק את דרגת הפיגור כמשתנה מתווך את ההסתגלות של אחאים.

חמישית, מכך שהשערות המחקר לא אוששו עולה צורך לדון לעומק האם ועד כמה בני משפחה של ילד עם פיגור שכלי סובלים יותר ממשפחות ללא ילד עם פיגור שכלי. רוב הספרות מתייחסת למצב של ילד עם פיגור שכלי במשפחה כמצב דחק עבור הורים ועבור אחאים. אך לאור הממצאים ולאור ספרות יחסית חדשה שהולכת ותופסת תאוצה, יש לשים יותר דגש על ההשפעות החיוביות של מצב משפחתי זה. במסגרת זה, לאור הממצאים עולה שאלה כמה ואם בכלל הערך העצמי, למשל, של אחאים לילד עם פיגור שכלי שונה מילדים ללא אחאים עם פיגור ועד כמה נוכחותו של ילד עם פיגור שכלי משפיע על הערכה עצמית לעומת גורמים אחרים. במחקר הנוכחי לא נעשה שימוש בקבוצת ביקורת. על מנת לענות על שאלות אלו רצוי לערוך מחקר לגבי אחאים לילד עם פיגור שכלי ואחאים ללא אח עם פיגור שכלי.